

И.В. Замула, д.э.н., проф.**Т.Н. Прут, студ.**

Житомирский государственный технологический университет

ОРГАНИЗАЦІЯ АНАЛІЗА ТРАНСАКЦІОННИХ РАСХОДОВ

Управление трансакционными расходами предусматривает наличие своевременной, достоверной и достаточной информации. Потому организация и методика экономического анализа трансакционных расходов должна отвечать запросам управленческого персонала. В результате исследования очерчена последовательность внедрения системы анализа трансакционных расходов на предприятиях, а также указаны этапы его проведения: предварительный, основной и заключительный. В рамках предварительного этапа определены объекты, цели, задачи и источники информации, разработана программа анализа трансакционных расходов. На втором (основном) этапе анализа приведены пути реализации программы, методик, способов анализа путем статистической обработки, сведения, группирования и изучения данных о трансакционных издержках предприятия. Относительно заключительного этапа, предложены текстовая и описательная формы предоставления результатов анализа трансакционных расходов. Предложения направлены на выявление путей оптимизации состава и размера трансакционных издержек.

Ключевые слова: анализ; трансакционные расходы; расходы поиска; расходы измерения качества; расходы на ведение переговоров; расходы оппортунистического поведения.

Актуальность темы исследования. Анализ – одна из составляющих системы управления. Вместе с планированием, организацией, координацией, учетом и контролем, анализ формирует полный управленческий цикл. Отклонение фактического уровня трансакционных расходов от запланированного должно быть проанализировано с целью эффективного управления предприятием. Это позволит предприятиям эффективно и с незначительными затратами достичь управляемости основных бизнес-процессов относительно подбора контрагентов, исследования рынка, продвижения произведенной продукции и защиты прав собственности, что, в свою очередь, позволит с минимальными рисками для предприятия проводить сбытовую политику.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросы анализа трансакционных расходов поднимали в своих исследованиях такие отечественные и зарубежные ученые: И.Андреева [1], А.Е. Карпов [2], Н.Д. Коринько [3], Г.И. Купалова [4], С.В. Лабунская, Ю.Д. Маляревский [5], И.Е. Мизиковський [6], О.В. Олейник [7], В.Ф. Палий [8], Д.В. Славникова [9], А.Е. Шаститко [10] и др.

Целью данной статьи является усовершенствование организации анализа трансакционных расходов предприятия.

Изложение основного материала. Под организацией экономического анализа на предприятии следует понимать целенаправленное усовершенствование методики и техники анализа, процессов сбора первичной аналитической информации, ее обработка, обобщения и получения сведений, необходимых для управления предприятием.

Организация аналитической работы относительно трансакционных расходов предусматривает:

- разработку общих принципов и порядка проведения анализа;
- планирование работы отдельных ее элементов и этапов;
- материальное, методическое и научное обеспечение;
- общее руководство;
- прием выполненных аналитических работ;
- их оформление и контроль за внедрением в производство разработанных мероприятий с целью улучшения деятельности предприятия.

В соответствии с требованиями управления экономикой, формируются следующие принципы организации анализа: научность, системность, комплексность, объективность, точность, достоверность, действенность, динамичность, ими нужно руководствоваться при проведении анализа хозяйственной деятельности в т. ч. трансакционных расходов.

Поскольку в настоящее время анализ трансакционных расходов недостаточно развит и не проводится на многих предприятиях, то на современном этапе ведения бухгалтерского учета трансакционных расходов внедрение системы их анализа – достаточно сложный и длительный процесс, который состоит из нескольких последовательных этапов.

В целом внедрение системы анализа трансакционных расходов на предприятиях можно представить следующим образом:

- исследование существующих организаций и методики бухгалтерского учета трансакционных расходов;
- определение требований к необходимой управленческой информации по данным расходам;
- построение формализованной системы, способной обеспечить аналитиков необходимой управленческой информацией;
- построение системы управленческой отчетности по трансакционным расходам;
- формирование методики анализа указанных расходов;
- формирование рекомендаций относительно принятия управленческих решений в отношении трансакционных расходов.

При проведении анализа трансакционных расходов следует выделить несколько этапов (рис. 1).

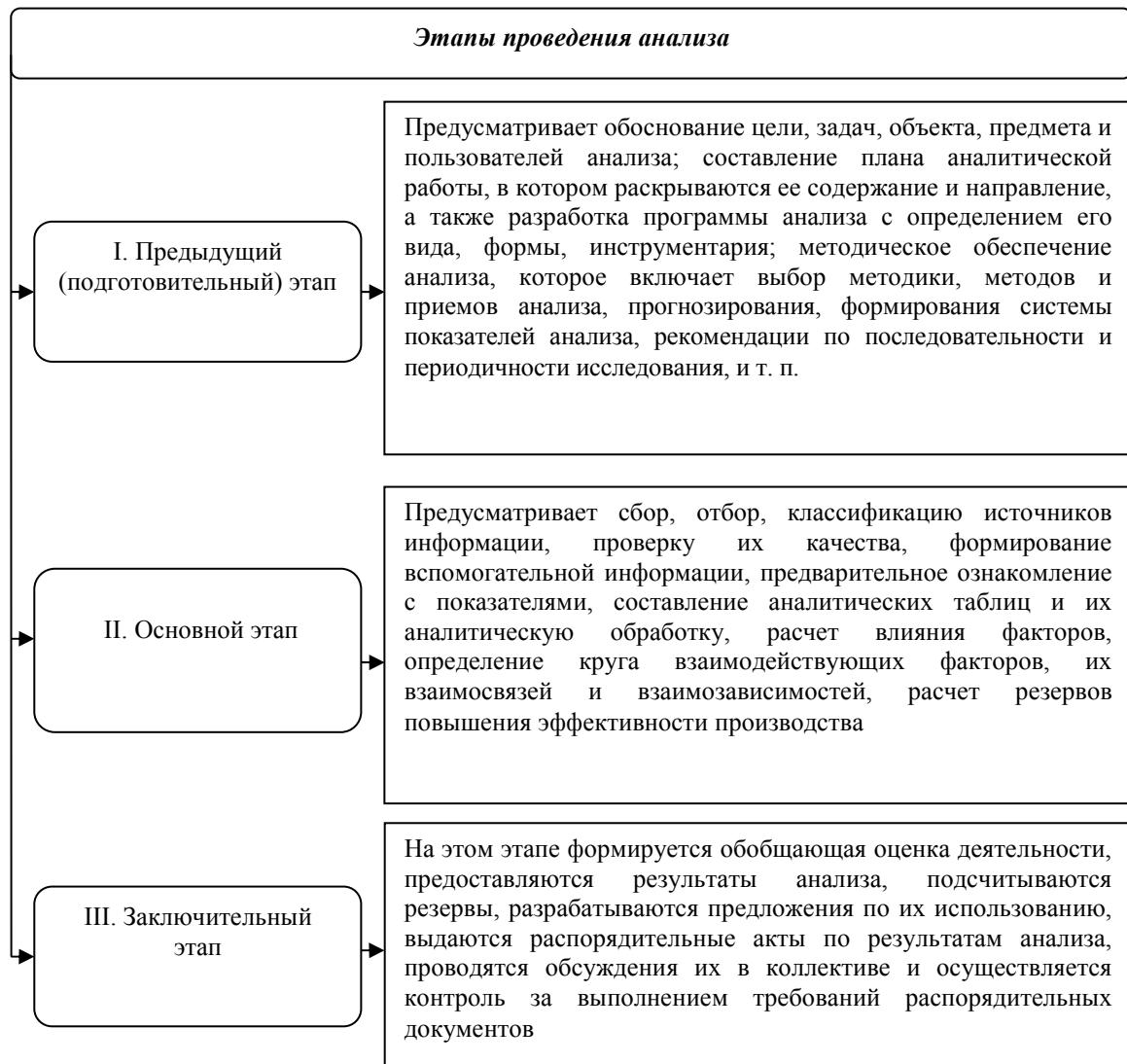

Рис. 1. Этапы проведения анализа трансакционных расходов

Первый этап призван создать благоприятные условия для рациональной организации аналитического исследования. Он включает методические и организационные аспекты планирования аналитической работы, которые обеспечивают ее успешное осуществление.

Цель проведения анализа трансакционных расходов предприятия заключается в определении резервов возможной экономии понесенных трансакционных расходов в будущем вследствие более эффективного использования материальных ресурсов и принятия эффективных управленческих решений по поводу выделения средств на те или иные виды трансакционных расходов.

Задачами анализа трансакционных расходов являются:

- оценка состава и структуры трансакционных расходов, а также их динамики;
- определение эффективности трансакционных расходов;
- оценка факторов, влияющих на состав и сумму трансакционных расходов;

- виявлення резервів оптимізації складу, структури та сумм транзакційних витрат;
- формування рекомендацій щодо операційного управління транзакційними витратами.

К об'єктам аналізу транзакційних витрат можна віднести такі показатели, як: склад та величина транзакційних витрат за ряд періодів; фактори, що впливають на їх склад та величину; додаткові доходи від операцій, в яких були понесені транзакційні витрати; резерви оптимізації складу, структури та сумм транзакційних витрат.

Значительне увага на попередньому етапі аналізу транзакційних витрат надається істочникам інформації зважного характера, якими являються всі дані, що містяться в документах бухгалтерського обліку. Істочниками інформації бухгалтерського обліку, в основному, є первинні документи, оскільки в звітності транзакційні витрати відображаються в часті непроизводствених витрат і тому конкретну суму даних понесених витрат при існуючій системі бухгалтерського обліку зустріти неможливо. Вийти з складної ситуації може формування управлінческої звітності по транзакційним витратам в роздрібній деталізації.

В залежності від вида транзакційних витрат, істочниками формування управлінческої звітності, а також інформації для аналізу можуть бути наступні первинні бухгалтерські документи:

- по витратам пошуку: счта, платежні документи, пов’язані з представницькими витратами, витратами отримання інформації;
- по витратам вимірювання якості: документи на придбання техніки, приладів для перевірки якості продукції, счта спеціалізованих установ по перевірці якості;
- по витратам на ведення переговорів та заключення договірів: счта, платежні документи за юридичні послуги, послуги зв’язку, представницькі витрати;
- по витратам опортунистичного поведіння: документи на оплату праці осіб, в чиї обов’язки входить контроль за виконанням договірів, рішень судових органів та інш. д.

Неотъемлемою частиною організації економічного аналізу транзакційних витрат є визначення программи аналізу. Для проведення аналізу транзакційних витрат використовується программа, подана в таблиці 1.

Таким чином, программа проведення аналізу транзакційних витрат дозволяє визначити види робот, виконувачів та очікувані результати.

Другим етапом аналізу транзакційних витрат є основний етап. Він призначений для реалізації розробленого плана, программи, методик, способів аналізу путем статистичної обробки, зведення, групування та дослідження даних про транзакційні витрати підприємства.

Он включає такі аналітическі та прогнозні процедури:

- збирання інформації, а також перевірка її достовірності з допомогою методів контролю;
- статистичну обробку та обобщення даних (механічним та/або логічним способом);
- порівняльний аналіз основних показників;
- аналіз та оцінка ефективності виконання транзакційних витрат;
- факторний аналіз;
- виявлення резервів оптимізації транзакційних витрат;
- прогнозування розміру транзакційних витрат.

*Таблиця 1
Программа проведення аналізу транзакційних витрат*

№ п/п	Содержание работы	Периодичность	Срок выполнения, дни	Исполнители	Форма оформления результатов	Использование результатов анализа

1	Аналіз структури і динаміки трансакціонних расходів підприємства по їх видам	Еженедельно, а також після кожної сделки со значительной суммой трансакціонных расходов	1	Прут Т.Н.	Результаты оформляются в виде таблиц и пояснительной записки	Виявлення основних тенденцій в складі та суммі трансакціонних расходів
2	Опреділення ефективності трансакціонних расходів	Еженедельно, а також після кожної сделки со значительной суммой трансакціонных расходов	1	Прут Т.Н.	Результаты оформляются в виде таблиц и пояснительной записки	Управління складом та суммой трансакціонних расходів
3	Оцінка факторів, впливачих на склад та сумму трансакціонних расходів	Еженедельно, а також після кожної сделки со значительной суммой трансакціонных расходов	1	Прут Т.Н.	Результаты оформляются в виде таблиц и пояснительной записки	Управління суммой трансакціонних расходів через коректировку факторов
4	Виявлення резервів оптимізації складу, структури та сумми трансакціонних расходів	Еженедельно, а також після кожної сделки со значительной суммой трансакціонных расходов	1	Прут Т.Н.	Результаты оформляются в виде таблиц и пояснительной записки	Опреділення резервів оптимізації складу, структури та сумми трансакціонних расходів
5	Формування рекомендацій відносно ефективного та оперативного управління трансакціонними расходами	Еженедельно, а також після кожної сделки со значительной суммой трансакціонных расходов	1	Прут Т.Н.	Результаты оформляются в виде пояснительной записки	Оптимізація складу, структури та сумми трансакціонних расходів

Третім етапом економічного аналізу трансакціонних расходів являється заключительний етап, який передбачає обобщення та оформлення результатів економічного аналізу. Лю будь результати аналітического дослідження діяльності підприємства в цілому чи його підрозділів повинні бути оформлені в вигляді відповідних документів. Систематизувати оброблені результати економічного аналізу можна в двох формах: бестекстова та описальна.

Бестекстова форма передбачає оформлення таблиць, графіків, діаграм, які були складені на основі аналізу. Ця форма застосовується в оперативному аналізі, забезпечуючи отримання оперативної інформації та оперативний контроль за трансакціонними витратами підприємства. Данна форма розрахована на висококваліфікованих працівників, здатних самостійно розібратися в обробленій та систематизованій інформації, приймати необхідні рішення.

Описальна форма в разі трансакціонних расходів полягає в оформленні результатів аналізу відповідними спрощеними для внутрішнього використання формами. Данна форма поєднує табличне оформлення результатів аналізу та текстове, передбачаючи пояснення цифрових та табличних даних текстом. Содержання спрощеної форми має бути максимально конкретним,

акцентированным на отражении недостатков или достоинств, выявленных резервов и способов их освоения.

Выводы и перспективы дальнейших исследований. Анализ трансакционных издержек должен быть направлен на выявление путей их оптимизации. В результате исследования предложены этапы анализа трансакционных расходов (предварительный, основной и заключительный), очерчены объект, цель, задачи и источники информации, разработаны план и программа указанного анализа, описаны способы предоставления его результатов.

Список использованной литературы:

1. *Андреева И.* Организация и методика экономического анализа : учеб. пособие / *И.Андреева, В.А. Андреева*. – 2009. – 353 с.
2. *Карпов А.Е.* 100 % практического бюджетирования. Бюджетирование как инструмент управления / *А.Е. Карпов*. – М. : Результат и качество, 2006. – 400 с.
3. *Корінько М.Д.* Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання і умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація : монографія / *К.Д. Корінько*. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2007. – 395 с.
4. *Купалова Г.И.* Теория экономического анализа / *Г.И. Купалова*. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072015160/ekonomika/teoriya_ekonomichnogo_analizu.
5. Перспективи управлінського обліку: організаційно-методичний механізм як основа ефективної операційної діяльності підприємства : монографія / *Ю.Д. Маляревський, С.В. Лабунська, Л.В. Безкоровайна*. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 164 с.
6. Мизиковский И.Е. Генезис управленческого учета на отечественных предприятиях / *И.Е. Мизиковский*. – М. : Экономистъ, 2006. – 199 с.
7. *Мошенський С.З.* Економічний аналіз : підручник для студентів економічних спеціальностей ВНЗ / *С.З. Мошенський, О.В. Олійник* ; за ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 704 с.
8. *Палий В.Ф.* Управленческий учет издержек и доходов (с элементами финансового учета) / *В.Ф. Палий*. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 279 с.
9. *Славников Д.В.* Аналитические инструменты управления затратами в системе контроллинга / *Д.В. Славников*. – Мн. : Регистр, 2007. – 160 с.
10. Шаститко А.Е. Трансакционные издержки (содержание, оценка и взаимосвязь с проблемами трансформации) / *А.Е. Шаститко* // Вопросы экономики. — 1997. — № 7. — С. 65–86.

References:

1. Andreeva, G.I. and Andreeva, V.A. (2009), *Organizatsiya i metodika ekonomiceskogo analiza*, GVUZ «UABD NBU», Moscow, 353 p.
2. Karpov, A.E. (2006), *100 % prakticheskogo byudzhetirovaniya. Byudzhetirovanie kak instrument upravleniya*, Rezul'tat i kachestvo, Moscow, 400 p.
3. Korin'ko, M.D. (2007), *Kontrol' ta analiz dijal'nosti sub'jektiv gospodarjuvannja v umovah i'i' dyversyfikacii': teorija, metodologija, organizacija*, DP «Inform.-analit. Agenstvo», Kyiv, 395 p.
4. Kupalova, G.I. (2008), *Teorija ekonomichnogo analizu*, available at: http://pidruchniki.com/1584072015160/ekonomika/teoriya_ekonomichnogo_analizu
5. Maljarevs'kyj, Ju.D., Labuns'ka, S.V. and Bezkorovajna, L.V. (2008), *Perspektyvy upravlins'kogo obliku: organizacijno-metodychnyj mehanizm jak osnova efektyvnoi' operacijnoi' dijal'nosti pidpryjemstva*, HNEU, Kharkiv, 164 p.
6. Mizikovskiy, I.E. (2006), *Genezis upravlencheskogo ucheta na otechestvennykh predpriyatiyakh*, Ekonomist, Moscow, 199 p.
7. Moshens'kyj, S.Z. and Olijnyk, O.V. (2007), *Ekonomichnyj analiz*, 2nd ed., in Butynec', F.F. (Ed.), PP «Ruta», Zhytomyr, 704 p.
8. Palyj, V.F. (2009), *Upravlencheskiy uchet izderzhek i dokhodov (s elementami finansovogo ucheta)*, INFRA-M, Moscow, 279 p.
9. Slavnikov, D.V. (2007), *Analiticheskie instrument upravleniy zatrataami v sisteme kontrollinga*, Registr, Minsk, 160 p.
10. Shastitko, A.E. (1997), «Transaktsionnye izderzhki (soderzhanie, otsenka i vzaimosvyaz' s problemami transformatsii)», *Voprosy ekonomiki*, No. 7, pp. 65–86.

ЗАМУЛА Ірина Валеріївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аналізу за видами економічної діяльності Житомирського державного технологічного університет

Наукові інтереси:

- проблеми розвитку бухгалтерського обліку для забезпечення стійкого розвитку економіки;
- теорія та методологія бухгалтерського обліку, контролю й аналізу природно-ресурсного потенціалу країни.

E-mail: zamulairina@gmail.com

ПРУТ Тетяна Миколаївна – студентка п'ятого курсу факультету обліку і фінансів Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік, контроль і аналіз розрахунків з покупцями та замовниками.
- Тел. (093) 429–95–59.

E-mail: tetyana.prut@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 05.07.2016.